

הינקמן

ארנסט טולר

עיבוד: פרנסואה ג'וקס

עברית: אהובה ליאון

תמונה ראשונה

ארנסט טולר

גרמניה, גרמניה
מעל לכל

(חדר מגורים של משפחת פועלים בו נמצא גם המטבח. הינקמן נכנס. באגרופו הוא מחזיק חפץ קטן. הוא מביט בו כל הזמן, גרטה אשתו עסוקה ליד הכיריים.)

גרטה: הבאת את הפחמים מאמא? (הינקמן שותק) — יוהאן!... שאלתי אותך אם אמא נתנה לך פחמים? ... תענה לי... נו באמת. יוהאן, תענה לי... באמת... אתה רוצה שנשתמש בעץ של המיטה כדי להסיק את התנור?

הינקמן: (מביט בציפור קטנה שבידו) איזו חיה חמודה! הלב שלה דופק... אני מרגיש אותו דופק בין האצבעות שלי... וחושך לה... חושך גמור... לילה תמיד.

גרטה: מה יש לך ביד? הינקמן: ציפור קטנה. יצור חי כמוך וכמוני... והיא שמחה לחיות. טרי לי לי... טרי לי לי... לא שמעת אותה כל בוקר? ... טרי לי לי... היא היתה כל כך שמחה לראות אור יום... ועכשיו... הגעתי בדיוק ברגע שהיא דקרה לה את העיניים במסרגה מלובנת.

גרטה: מי? הינקמן: האמא שלך. האמא הנחמדה שלך. אמא שדוקרת עיניים של ציפור במסרגה מלובנת, מפני שכתבו באיזה עתון מטופש שציפורים עיוורות שרות הרבה יותר יפה... זרקתי לה את הפחמים בפרצוף והסתלקתי. ואת יודעת גרטה, פתאום חשבתי משהו שזיעזוע אותי... אולי גם אני הייתי עושה דבר כזה... לפני שזה קרה לי... הלא לפני כן לא היה שום ערך בעיני לסבל של ציפור... ציפור... מה זה בכלל... מולקים לה את הראש, שוחטים אותה, יורים בה. מה זה חשוב? כשהייתי בריא, כל זה נראה לי טבעי. אבל עכשיו, שאני... שאני... אני מרגיש אחרת... אני מרגיש שזה דבר מזועזע. שזה הרצח שלנו-עצמנו... אבל כל זה היה לפני כן... לפני כן... (הפסקה) אדם בריא הוא כזה מין עיוור.

גרטה: מה קרה? הינקמן: תארי לך אמא שמנקרת עיניים ליצור חי. אני לא יכול להבין את זה. אני אף פעם לא אבין דבר כזה. (גרטה יוצאת)

ציפור חמודה שלי, קטנה שלי... איך שהם סידרו אותנו, את שנינו. ואנשים עשו את זה... אנשים שקוראים לעצמם בני אדם. (הוא קורא): גרטה! גרטה! היא יצאה... שיעממו אותה. אני אמצא כמה פרורים... כלוב... כלוב? ... כן. כדאי שנראה לה למנוולת הזאת, מה שהיא עשתה... לא. לא כלוב. אני לא רוצה להיות אכזר כזה, אני רוצה להיות בשבילך הגורל. גורל עם רחמים. לא כמו הגורל שלי. (הוא יוצא לרגע וחוזר לאחר שהרג את הציפור) כתם דם על הקיר... כמה נוצות שהתעופפו... וזה הכל... סוף... נגמר. גורל עם רחמים... אם לפני כן היו מראים לי משהו כמוני, אני לא יודע מה הייתי עושה. אולי הייתי צוחק? צוחק...

גרטה: (נכנסת, מסתכלת בהינקמן, נאנחת ובוכה) אלוהים! אלוהים!

הינקמן: מה קרה? למה את בוכה? למה? — מפני שאנשים היו מראים עלי באצבע לו היו יודעים? כאילו אני איזה ליצן? רק משום שכדור ארוך עשה אותי נכה לכל החיים? את מתביישת בי, נכון? ... הכל מתדרדר. (ברוך) למה את בוכה? אני מוכרח לדעת למה.

גרטה: אני... אני אוהבת אותך. הינקמן: את באמת אוהבת אותי, או שאת רק מרחמת עלי?

גרטה: אני אוהבת אותך.

הינקמן: אני חושב לפעמים... אני לא יודע איך להסביר לך... קחי למשל כלב... כלב שחי כל חייו בבית אדוניו. שיחוק איתו כשהיה קטן. השתעשעו בו. זה היה כלב טוב... נאמן. וכשהכאיבו למישהו בבית — כאב לו. פתאום חלה בצרעת. והשיער שלו מתדלדל. העיניים זולגות. הוא מגעיל. אבל זוכרים לו את הימים ההם, כשהיה מביט בך בעיניים טובות, אנושיות, בימים שלא היה לך חשק לחיות... אז כמובן שעכשיו, קשה לחסל אותו... נותנים לו להסתובב בבית... סובלים אותו... ואפילו אם הוא עולה על המיטה!!... גרטה, האם אני כמו הכלב הזה? גרטה: אני כבר לא יכולה יותר... אני לא יכולה... אני אקח חבל ואתלה את עצמי... אני כבר לא יכולה לסבול יותר.

הינקמן: (נבוך) אבל גרטה, מה יש לך? מה יש? לא עשיתי לך שום דבר, אני אבוד. אני מחלה פנימית, סודית. מריונטה שמשכו בחוטים שלה, עד שהם נקרעו. מהקצבה שנותנים לנו אי אפשר לחיות ואי אפשר למות. זה פחות

מדי בשביל לחיות ויותר מדי בשביל למות. גרטה, אני לא יודע מה לעשות. הייתי מסוגל לבגוד בחברים שלי ולעבוד כשהם שובתים, אם הייתי יודע שאת... אם לא היה חונק אותי פה משהו... את רואה? פה. כמו חופן של סיכות שדוקר כל הזמן ומזמזם: "אתה כלב מצורע בשביל אשתך"... "כלב מצורע בשביל אשתך"... ואיזו מפלצת רודפת אותי וצורחת לי באוזניים: "יוהאן המגוחך — יוהאן המגוחך". ופתאום נדמה לי שאני רואה אותך באיזה חדר... לבדך ליד החלון, ואני מתהלך ברחוב. את מסתרת מאחורי וילון ואת מתפקעת מצחוק, (הפסקה) — גרטה! את לא היית מסוגלת לצחוק לי, נכון? נכון שאת לא היית מסוגלת לעשות דבר כזה?

גרטה: מה אתה רוצה שאגיד, יוהאן, מה? הלא אתה אף פעם לא מאמין לי. הינקמן: אני מאמין לך עכשיו... אני מאמין לך גרטה. ואני כל כך שמח. אני אעבוד, אני אמצא לי עבודה, אפילו אם יתייחסו אלי כמו אל בהמה. (פול גרוסהאן נכנס) פול: שלום.

גרטה והינקמן: שלום פול. פול: (בדאגה) שמח אצלכם... מה קרה? הינקמן: אתה יכול לדבר, אתה. כל חודש מקבל את המשכורת ומצפצף על כל העולם.

פול: ככה אתה חושב. תדע לך שבגלל קיצוצים, כל זה נגמר. האנשים המסכנים הם יותר אומללים מבהמות. את הבהמות מביאים לפחות למרעה, ורק כשהן שמנות שוחטים אותן, אבל לנו אין שום תקווה.

גרטה: אתה לא מאמין באלוהים? פול: איך אפשר להאמין? הלא כדי לבקש מחילה על חטאים, צריך זמן לחטוא... ולנו הרי לא נשאר זמן. רק בשביל לעבוד כמו בהמות נשאר לנו זמן. אני כבר לא מאמין באלוהים. מוזמן... ובכלל, באיזה אלוהים צריך להאמין? באלוהים של היהודים? של הנוצרים? באלוהים של הצרפתים, או של הגרמנים?

גרטה: כל חיי האמנתי שיש צדק של מעלה, ואף אחד לא ישכנע אותי שזה לא כך.

פול: אילו אלוהים היה צודק, הוא היה גם מראה את זה, גברת הינקמן. אבל תראו למה הוא גורם האלוהים הצודק הזה, הטוב הזה. קוראים בשמו ויוצאים להרוג. קוראים בשמו ועושים כל מיני זוועות. וכשלא נוה להם לאדונים האלה להגיד "אני" — הם אומרים "אלוהים". זה נשמע הרבה יותר טוב. נשאיר את האלוהים לאלו שהוא מביא להם תועלת.

גרטה: נעזוב את זה פול. תשתה משהו?

פול: מה יש לאנשים כמונו מהחיים? איזה אפשרויות יש לנו? ואיזה תענוגות? נפיעות, מוסיקה, תיאטרון, — כל זה הוא מחוץ לתחום בשבילנו. אז מה נשאר לנו? לכל היותר אנחנו יכולים לקרוא איזה ספר מפעם לפעם. אבל לא כל יום — בשביל זה לא למדנו מספיק. והמוסיקה — מה אני מבין בזה? לכל היותר אני לוקח את החברה שלי והולך לרקוד. בשביל אנשים כמונו קיימת רק האהבה. בשבילנו זה גרעין החיים. אבל כשהגרעין הזה נרקב מוטב שניקח חבל ונתלה את עצמנו. אתה לא חושב כך יוהאן? הינקמן: יכול להיות שאתה צודק...

פול: את אשה נשואה גברת הינקמן אפשר לדבר איתך בפשטות. מה היה נשאר לנו בחיים אם לא האהבה?

גרטה: אני לא יודעת. אבל לא אצל כל הנשים זה כך.

הינקמן: אני אמצא עבודה. את יכולה להיות בטוחה בזה, גרטה. אני אקנה לך משהו לחג המולד. את תראי!

פול: אין לך מה להתרועץ, לא תמצא עבודה בשום מקום. הינקמן: אתה תראה שכן, אני כבר הולך. (הוא יוצא). להתראות!

תמונה ראשונה במערכה שניה

(לפני אוהל הקרקס במגרש הלונה פארק). הינקמן: (מסתכל בעיתון שבידו) זה בוודאי פה! בעל הקרקס: (יוצא אליו) מה "פה"? הינקמן: זה כתוב פה: "מחפשים גבר חזק לביצוע להטוט מפתיע. משכורת גבוהה. תנאים טובים. רק לחומר סוג א' כדאי להתייצב".

בעל הקרקס: נכון. תתקרב לאור כדי שנראה אותך קצת בחור. (הוא ממשש את הינקמן) שרירים רכים כמו ספוג. חזה. שוק. זרוע — ספוג!! זה בדיוק מה שחיפשת. בדיוק כמו

גינתר גראס

שיר הלחם בתנור

לחם,
אי סוף הלחם,
אי ראשית העונה?

והאופה ההוא,
המקרח להשפים קדם לפני השמש,
מבעיר אש למעננו.

והאופה ההוא,
החור וחולה הקבה,
עשאנו באצבעותיו.

והאופה ההוא,
שתולצת הקמח אָחו בשעריו,
לקחנו על מרד־יעץ.

והאופה ההוא,
שעשנו באצבעותיו,
נשאר בהנץ עם אצבעותיו.

ולאופה ההוא,
שנשאר בחוץ,
נשאר שִׁיר־שאר פחת צפורן אגדלו.

והאופה ההוא,
שמעולם לא אָכל לחם בְּרָצוֹן,
סביר הָיָה, פִּי הוא אופה לחם.

אך אין אָנו לחם,
אָבְנִים אָנו,
שנִכְנָסִים ויוצאים דָּרָךְ קרְבִּיכִם

והאופה ההוא,
שעָנו מִפְּרָגְסִים אוֹתוֹ,
מִתֵּךְ — לִמָּה?

גינתר זוירן

ביקור במרכז הארץ

פה, בְּמִרְכְּזוֹ הָאָרֶץ,
מקום בו אָנְשִׁים
רק אֶתְמוֹל שְׁתָּלוּ
טֶבֶק לִמְקַטְרֵת אֶחָת
מקום בו מִלְחָמָה
סְפוֹרֵת־רִיזוֹת
הָיוּ סִיגְנִיקִים נִצְרָכִים בו בְּשִׁפְעַ
בָּא אָנִי לְדַבֵּר
עַל מְחִיר הַסִּיגְנִימִים בְּסִתְיוֹ.
מְקוֹמוֹת, בָּהֶם
אֵין מְצִרִיכִים הִיסְטוֹרִיָּה,
רַק חֲתוּבוֹת לְבָנוֹת, מְחַשְׁבִּיכִים
תְּלִישֵׁת עֲשָׂבִים רָעִים יוֹתֵר
מִתְּכִינֹת־טִיסָה בְּחֻלָּל.
אֵלֶּה, זֶה נוֹדֵעַ לִי עִם עָרֵב
מְצִמְרוֹת הָעֲצִימִים,
לֹא שְׁנוּ כְּלוֹם
בְּסִפְנוֹת הָעֲטֻלָּפִים.

מגרמנית: פסח מילין

שרירים של דוב. יוצא מן הכלל! פנטסטי! קיבלת את העבודה. תקע כף, בחור! תקע! הינקמן: ומה העבודה?

בעל הקרקס: העבודה? משחק ילדים! שמע בחור, נוכחתי לדעת שהאנשים הם לא עוד כבשים. הם רוצים לראות דם. דם! אתה שומע? אף על פי שמאכילים אותם מוסר נוצרי כבר אלפיים שנה הם רוצים לראות דם! או אני איש עסקים ואני לוקח את זה בחשבון. וככה ידידי, טובת הכלל משתלבת עם טובת הפרט, היבנת? (הפסקה) נו בטח, לא הבין שום דבר. (לוקח חליל) מה זה? (משמיע כמה צלילים) צלילים לבתולות וקנות. חליל מייורדים, סוכריות סכרין! (לוקח תוף) וממה זה! (מתופף) שיכרון! אקסטוזה! חיים! נכון?

הינקמן: כן, אבל מה העבודה? בעל הקרקס: זה בדיוק מה שאני רוצה להסביר לך, בחור. אתה רואה את החולדות שם בכלוב? זה מכרה זהב! מכרה